TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI
Sayı : 21097
Tarih : 09.11.2026

10/5028

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye'de yükseköğretim sisteminin yapısal sorunlarının, üniversitelerin bilimsel, idari ve mali özerkliğine yönelik müdahalelerin, kayyım rektör uygulamalarının, akademik özgürlük ve öğrenci hakları ihlallerinin, öğrencilerin eğitim hakkına erişimini zorlaştıran ekonomik ve sosyal koşulların ve üniversite emekçilerinin çalışma koşullarının tüm yönleriyle araştırılması, sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz. 06.11.2026

Meral DANIŞ BEŞTAŞ

Erzurum Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

Üniversiteler, bilimsel bilginin üretildiği, özgür düşüncenin geliştiği, farklı fikirlerin tartışılabildiği ve toplumsal gelişime katkı sunan kurumlardır. Üniversitelerin bu işlevlerini yerine getirebilmesi; bilimsel, idari ve mali özerkliğe sahip olmalarına, akademik özgürlüklerin güvence altına alınmasına, öğrencilerin demokratik katılım haklarının tanınmasına ve yükseköğretimin herkes için eşit ve erişilebilir olmasına bağlıdır. Ancak Türkiye'de yükseköğretim sistemi, uzun yıllardır merkeziyetçi yönetim anlayışı, siyasi müdahaleler ve giderek derinleşen ekonomik ve yapısal sorunlarla karşı karşıyadır.

YÖK'ün yükseköğretim sistemi üzerindeki yetki ve etkisinin, rektör atama süreçlerinin ve kayyım rektör uygulamalarının, üniversitelerin akademik ve idari özerkliğine yönelik müdahalelerin, akademik özgürlük ihlallerinin, öğrenci haklarının ve disiplin uygulamalarının, kampüslerdeki kolluk müdahalelerinin, barınma ve beslenme sorunlarının, eğitimde fırsat eşitsizliğinin, akademik personelin çalışma koşullarının, vakıf üniversitelerindeki mülkiyet ve yönetim değişikliklerinin ve üniversite bütçelerinin kullanımının tüm yönleriyle araştırılması gerekmektedir.

Üniversitelerin özgür düşüncenin, bilimsel üretimin ve demokratik katılımın mekânları olabilmesi için mevcut sorunların tespit edilmesi ve çözüm yollarının geliştirilmesi amacıyla Meclis Araştırması açılması elzemdir.

GEREKÇE

Üniversiteler, bilimsel bilginin üretildiği, özgür düşüncenin geliştiği, farklı fikirlerin tartışılabildiği ve toplumsal gelişime katkı sunan kurumlardır. Üniversitelerin bu işlevlerini yerine getirebilmesi; bilimsel, idari ve mali özerkliğe sahip olmalarına, akademik özgürlüklerin güvence altına alınmasına, öğrencilerin demokratik katılım haklarının tanınmasına ve yükseköğretimin herkes için eşit ve erişilebilir olmasına bağlıdır. Ancak Türkiye'de yükseköğretim sistemi, uzun yıllardır merkeziyetçi yönetim anlayışı, siyasi müdahaleler ve giderek derinleşen ekonomik ve yapısal sorunlarla karşı karşıyadır.

12 Eylül 1980 askerî darbesinin ardından 6 Kasım 1981 tarihinde kurulan Yükseköğretim Kurulu (YÖK), yükseköğretim sistemini merkezi bir denetim ve yönetim yapısı altında şekillendirmiştir. Aradan geçen yıllara rağmen üniversitelerin kendi yönetimlerini belirleme, akademik politikalarını oluşturma ve bilimsel faaliyetlerini bağımsız biçimde yürütme olanakları üzerindeki sınırlamalar devam etmektedir. Rektör atamalarında üniversite bileşenlerinin iradesinin etkisizleştirilmesi, akademik kadro ve yükselme süreçlerinde liyakat ilkesinin tartışmalı hale gelmesi, üniversite yönetimlerinin merkezi idari müdahalelere açık olması akademik ve kurumsal özerklik bakımından önemli sorunlar yaratmaktadır.

Üniversitelerin özerk ve demokratik yönetim yapısına yönelik müdahalelerin en görünür örneklerinden biri kayyım rektör uygulamalarıdır. Üniversite bileşenlerinin görüşü ve iradesi dikkate alınmadan gerçekleştirilen rektör atamaları, üniversitelerin kendi yönetimlerini belirleme hakkını ve demokratik katılım mekanizmalarını işlevsizleştirmektedir. Özellikle 2016 sonrasında yaygınlaşan merkezi atama anlayışı, 2021 yılında Boğaziçi Üniversitesi'ne yapılan rektör atamasıyla birlikte ülke genelinde yoğun tartışmalara konu olmuştur. Boğaziçi Üniversitesi'nde öğrencilerin ve akademisyenlerin atamalara karşı başlattığı protestolar, üniversite özerkliği ve demokratik yönetim talebinin somut bir ifadesi olmuştur. Bu süreçte akademisyenlerin ve öğrencilerin protestolarına yönelik müdahaleler, disiplin soruşturmaları ve üniversite yönetiminde gerçekleştirilen değişiklikler, kayyım rektör uygulamalarının akademik yaşam üzerindeki etkilerine ilişkin ciddi tartışmalar doğurmuştur.

Kayyım rektör uygulamaları yalnızca rektörlük makamının kim tarafından yürütüleceğine ilişkin bir idari mesele değildir. Üniversite senatolarının, fakülte kurullarının ve diğer akademik organların karar alma süreçlerindeki etkinliğinin zayıflatılması; akademik kadroların belirlenmesi, bölüm ve fakülte yapılanmaları, öğrenci topluluklarının faaliyetleri ve kampüs yaşamına ilişkin kararların üniversite bileşenlerinin katılımı dışında alınması, kurumsal özerkliğin aşınmasına yol açmaktadır. Üniversite bileşenlerinin iradesini dışlayan bu yönetim anlayışı, akademik özgürlüğü ve bilimsel üretimin bağımsızlığını da doğrudan etkilemektedir.

Üniversitelerde düşünce ve ifade özgürlüğünün sınırlandırılması, akademisyenler ve öğrenciler hakkında yürütülen disiplin soruşturmaları, öğrenci topluluklarının faaliyetlerine yönelik engellemeler ve kampüslerdeki toplantı ve gösterilere yapılan müdahaleler, üniversitelerin özgür tartışma ortamı olma niteliğini zayıflatmaktadır. Barışçıl protesto ve eleştiri hakkını kullanan öğrencilerin disiplin yaptırımları, gözaltı ve tutuklamalarla karşı karşıya kalması, üniversitelerde demokratik hak ve özgürlüklerin kullanımına ilişkin ciddi sorunları beraberinde getirmektedir.

Yükseköğretim alanındaki sorunlar akademik ve idari özgürlüklerle sınırlı değildir. Öğrencilerin barınma, beslenme, ulaşım ve eğitim giderleri karşısında yaşadığı ekonomik güçlükler, eğitim hakkına erişimde eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Yurt kapasitesinin yetersizliği, özel yurt ve konut kiralarının yüksekliği, burs ve öğrenim kredilerinin temel ihtiyaçları karşılamaktan uzak kalması, öğrencileri eğitimlerine devam edebilmek için çalışmak zorunda bırakmaktadır. Geçim kaygısı, öğrencilerin akademik başarılarını, sosyal ve kültürel yaşama katılımlarını ve üniversite yaşamından yararlanma olanaklarını doğrudan etkilemektedir.

Üniversitelerde akademik personelin çalışma koşulları da önemli sorun alanlarından biridir. Güvencesiz istihdam, mobbing, kadro ve yükselme süreçlerindeki eşitsizlikler, liyakat tartışmaları ve bilimsel araştırmalara ayrılan kaynakların yetersizliği akademik üretimi olumsuz etkilemektedir. Vakıf üniversitelerinde yüksek öğrenim ücretleri, çalışanların iş güvencesi, eğitim hizmetinin ticarileşmesi ve üniversitelerin kamusal niteliğinin zayıflaması da ayrıca değerlendirilmesi gereken konular arasındadır.

Bunun yanı sıra üniversite kampüslerinde kadın öğrencilerin maruz kaldığı ayrımcılık, taciz ve şiddet ile bu vakaların önlenmesine yönelik mekanizmaların yeterliliği araştırılmalıdır. Kadın öğrencilerin ve LGBTİ+ öğrencilerin eşit ve güvenli üniversite yaşamına erişimi, toplumsal

cinsiyet eşitliği çalışmalarının ve öğrenci topluluklarının faaliyetlerinin güvence altına alınması yükseköğretim kurumlarının sorumlulukları arasındadır.

Üniversitelerin bilimsel, demokratik ve özerk kurumlar olmasının önündeki engellerin kaldırılması; öğrencilerin, akademisyenlerin ve üniversite emekçilerinin haklarının güvence altına alınması, yükseköğretimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve kamusal eğitim anlayışının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda; YÖK'ün yükseköğretim sistemi üzerindeki yetki ve etkisinin, rektör atama süreçlerinin ve kayyım rektör uygulamalarının, üniversitelerin akademik ve idari özerkliğine yönelik müdahalelerin, akademik özgürlük ihlallerinin, öğrenci haklarının ve disiplin uygulamalarının, kampüslerdeki kolluk müdahalelerinin, barınma ve beslenme sorunlarının, eğitimde fırsat eşitsizliğinin, akademik personelin çalışma koşullarının, vakıf üniversitelerindeki mülkiyet ve yönetim değişikliklerinin ve üniversite bütçelerinin kullanımının tüm yönleriyle araştırılması gerekmektedir.

1			
2	ÇİÇEK OTLU	İSTANBUL	
3	HAKKI SARUHAN OLUÇ	ANTALYA	
4	HALİDE TÜRKOĞLU	DİYARBAKIR	
5	ÖZGÜL SAKİ	İSTANBUL	
6	AYŞEGÜL DOĞAN	ŞIRNAK	
7	MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ	BATMAN	
8	ZÜLKÜF UÇAR	VAN	
9	KAMURAN TANHAN	MARDİN	
10	HÜSEYİN OLAN	BİTLİS	
11	SEVİLAY ÇELENK	DİYARBAKIR	
12	YILMAZ HUN	IĞDIR	
13	ÖZNUR BARTİN	HAKKARİ	
14	ÖMER ÖCALAN	ŞANLIURFA	
15	NEJLA DEMİR	AĞRI	
16	FERİT ŞENYAŞAR	ŞANLIURFA	
17	CEYLAN AKÇA CUPOLO	DİYARBAKIR	
18	İBRAHİM AKIN	İZMİR	
19	KEZBAN KONUKÇU	İSTANBUL	
20	MAHMUT DİNDAR	VAN	